

SNEŽNI PLAZOVI V SLOVENIJI

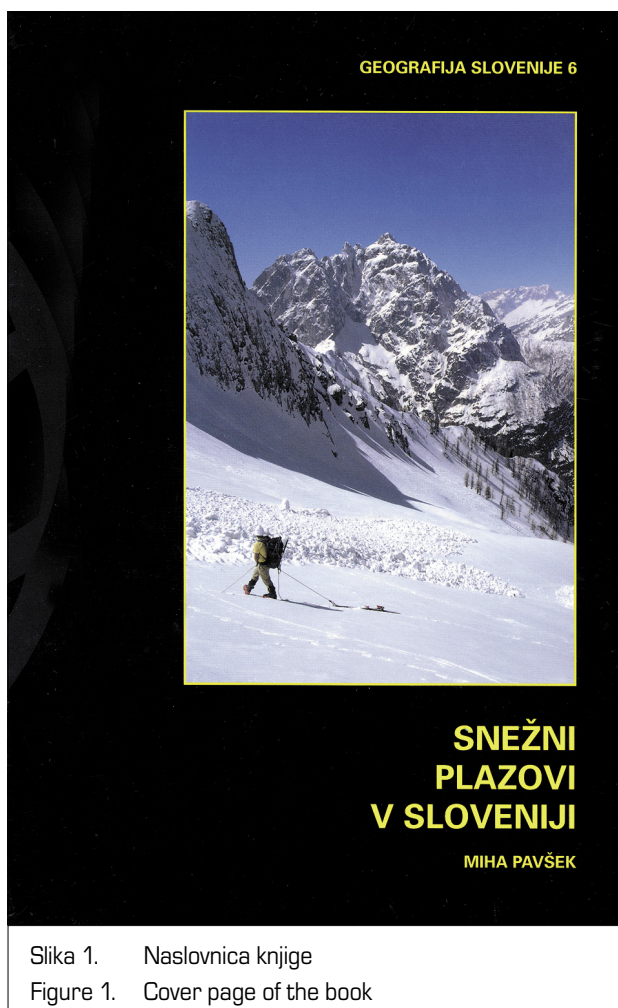
Ivan Gams * UDK 551.578.48(497.4)(091)

Miha Pavšek, Snežni plazovi v Sloveniji, Geografske posebnosti in preventiva.

Knjigo izdal Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, založila Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2002, 209 strani, 84 slik, 72 preglednic.

Katastrofalni zimi 1950/51 in 1951/52 sta zelo povečali zanimanje stroke za snežne plazove. Čeprav je Ujma začela izhajati 36 let pozneje, je bilo v prvih desetih številkah objavljenih 21 člankov, ki zadevajo snežne plazove. Avtor knjige Miha Pavšek je kot slušatelj Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani v letih precejšnega zanimanja za plazove za diplomsko nalogo obdelal snežne plazove v dolini Vrata. Kot gorski vodnik in sodelavec Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU se je k njim ponovno vrnil, študijsko območje razširil na vso Slovenijo in izsledke strnil v magistrski nalogi, ki je dopolnjena izšla v naslovni knjigi. V njej je nadgradil kataster snežnih plazov, ki je nastajal v okviru Hidrometeorološkega zavoda Slovenije in Podjetja za urejanje hudournikov, organizacij, s katerima je že prej sodeloval. Poleg terenskega dela in študija literature so vir njegovih novih spoznanj, predstavljenih v knjigi, predvsem listi temeljnega topografskega načrta v merilu 1 : 10.000. Prej so bili za plazove znani podatki predvsem za končni del plaznice, navadno v dnu doline, okvirno tudi za njen srednji del v poškodovanem gozdu ali grmičevju, ne pa za najvišji negozdnoti in v alpskem visokogorstvu tudi skalnati del. Iz topografske karte prevzeti podatki v nekaterih pogledih sicer niso nesporni, na primer drobna oblikovanost terena, a niso daleč od resnice. Z njimi je avtor knjige razširil obseg analiziranega ogroženega ozemlja. Druga dopolnitev je snovna. S kart in po drugih virih je vsako plaznico obdelal po 47 kriterijih. Mednje med drugimi spadajo kamninska sestava, rastje, rodovitnost zemljišča, oblika in ekspozicija plaznice, položaj glede na gozdno mejo, prometna ogroženost itd., vse to ločeno za sektor proženja, gibanja in zastajanja plazu. Za tako analizo je odbral plaznice z nad enim hektarjem obsega in možnostjo popolne analize. Če 1257 obdelanih plaznic pomnožimo s 47 kategorijami obdelave, spoznamo ob sedanjem stanju rabe statistike in računalništva, da je avtor lahko dobil množico podatkov, ki so bili podlaga za številne preglednice, grafikone in kartografske prikaze za Slovenijo, predalpsko in alpsko hribovje, znotraj njih pa še v okviru 18 regij, porečij in naselij. Po plazovitosti izstopajo posoške Julijske Alpe, na katere odpade 33,2 % vseh analiziranih plazov, sledijo Idrijsko-Cerkljansko hribovje (23,5 %), Tolminsko hribovje (10,7 %) itd. Samo na Trento jih odpade 6 %. Med prometnicami so najbolj

* prof. dr., Ul. Pohorskega bataljona 185, Ljubljana



Slika 1. Naslovnica knjige
Figure 1. Cover page of the book

ogrožene lokalne (24,7 %) in regionalne ceste (21,7 %), od rastlinskih združb pa najbolj gozdni sestoji (45,5 %). Poleg plaznic je v knjigi obdelana tudi ogroženost širšega ozemlja. V slovenskih Alpah zavzema ogroženost tretje stopnje 30,2 % , druge stopnje 29,9 %, tretji, majhni ogroženosti pa pripada 30 % (preglednica 64 na strani 148).

Glede na podnaslov knjige Geografske značilnosti in preventiva je za zmanjšanje dejanske ogroženosti vzpetega sveta pomemben Pavškov izračun, da je povprečna nadmorska višina zgornjega roba plaznice v Sloveniji 1042 m, v Julijskih Alpah pa 1642 m. Ker so vrhovi v Predalpskem hribovju pod zgornjo mejo gozdnega uspevanja, je tam mogoče snežne plazove preprečiti samo s pogozdovanjem plaznic, kar je najcenejši način preprečevanja polzenja snežne odeje. To velja tudi za povprečno višino plaznic v slovenskih visokogorskih Alpah, ne pa za višje, saj je v porečju Save termična zgornja meja uspevanja drevja 1700 m ali višje, v Posočju malo manj. Tam je tudi več skalnatih strmali, kjer je drevje ponekod preredit, da bi lahko stabiliziralo sneg.

Da bi preveril možnost take preventive, je avtor knjige podrobneje obdelal del južnega pobočja Stolovega gorovja, ki je nad Breginjskim kotom travniško in plazovito vse do bližine naselij zahodno od Borjane, ki so jo plazovi v zimi 1951/52 najbolj prizadeli. V poglavju z naslovom Lavinska preventiva s pogozdovanjem na primeru plazovitega območja nad Borjano (str. 168–190) razlaga ugotovitev, da je za tako terensko raziskavo potrebna ekipa raznih strokovnjakov, ker so vzroki za slabo rast gozda zapleteni. Pri tem je zanimivo, da so po borjanski katastrofi gozdarji nad vasjo pod Malim vrhom (1405 m) posadili sestoj drevja, ki pa je večinoma propadlo, čeprav sega na severni strani hrbta gozd višje in so na južni strani tla (zemlja) debela, a je v njihovi podlagi pretežno pobočni grušč in pod njim prepustni apnenec in so torej podvržena suši. Marca 1992 je na južnem pobočju Stolovega gorovja nad nadmorsko višino 600 m pogorelo okoli 13 km² pretežno travniških površin in vmes 62 ha varovalnih gozdov, požara pa zaradi vetra ni moglo ustaviti 714 reševalcev. O tem piše V. Kavčič v Ujmi št. 7 (1993). Verjetno je vzrok za slabo rast drevja

isti – pomanjkanje talne vlage. (Pripomba poročevalca o knjigi: tudi zaradi tega vzroka rasejo v apneniškem gorovju na strmih skalnatih terenih drevesa višje kot na vmesnih, zložnejših meliščnih legah, ker najdejo korenine v skalnih razpokah več vlage.)

Bralec knjige dobi vtis, da je dobil v roke dober vsestranski geografski pregled zaradi snežnih plazov ogroženih območij. Spozna tudi pomen gozda, ki je v zadnjem stoletju z napredovanjem zgornje gozdne meje v predalpskem hribovju dosegel vse vrhove, v visokogorskih Alpah pa le tiste na nižjem obrobju, in preprečil še tiste redke snežne plazove, ki bi nastali v desetletjih zelenih zim. Zdaj preostane, da v najbolj ogroženih in obiskovanih dolinah praktiki z lokalnimi raziskavami določijo stopnjo in čas ogroženosti zaradi snežnih plazov kot oviro za gradnjo stavb in za promet in to tudi zapišejo na terenske opozorilne table in v turistične vodnike. Magister Pavšek ima prav: nimamo zagotovila, da se plazovi iz zim 1950/51 in 1951/52 ne bodo vrnili, seveda tam, kjer jih ne preprečuje mlajši gozd.